

המוסד לביטוח לאומי - מינהל גמלאות
אגף הבטחת הכנסה, אגף שיקום

**11.9.2013 – עודכן נוסח
החוזר בסעיפים כללי
הזכאות בשיקום, הוראות
ביצוע לפקיד שיקום ונוסח
הצהרת המשתקם.**

תאריך: 23/4/09
כט' בניסן תשס"ט

חוזר מס': כללי: 70/09
ה"ה: 1401
שיקום: 1241

נושא: לימודים

תת נושא: לימודים המשפיעים על זכאות לגימלה להבטחת הכנסה
שם החוזר: תנאי זכאות לגימלה להבטחת הכנסה למשתקם שלומד

מטרת החוזר

להסדיר תהליכי עבודה בין אגף הבטחת הכנסה לאגף שיקום במטרה למצות זכויות, להציע תוכניות שיקום מתאימות ולמנוע פגיעה בזכויות המשוקמים לגימלה להבטחת הכנסה.

[פתח דבר](#)

תהליך עבודה

[כללי זכאות
בשיקום](#)

[הוראות ביצוע לפקיד שיקום](#)

[כללי זכאות
בהבטחת הכנסה](#)

[רשימת תפוצה](#)

המוסד לביטוח לאומי - מינהל גמלאות אגף הבטחת הכנסה, אגף שיקום

פתח דבר

בעקבות פס"ד מיום 24.12.08 הדין בתביעה להבטחת הכנסה למי שנמצא בתוכנית שיקום שאליה נשלח ע"י מחלקת השיקום של המל"ל, ובעקבות מקרים שעולים מהשטח, הוחלט להוציא נוהל עבודה משותף של אגף הבטחת הכנסה ואגף השיקום שמבהיר את הזכאות לגימלה להבטחת הכנסה למי שנמצא בתוכנית שיקום.

פס"ד דיין שי מיום 24.12.08 דן במשתקם שהחל ללמוד לימודי הנדסאים בשעות הערב, ומאחר והיקף התכנית היה נמוך מ-20 ש"ש – לא היה זכאי לדמי שיקום. הוא הגיש תביעה להבטחת הכנסה ונדחה מאחר שהלימודים עולים על 12 חודשים ולפיכך שוללים זכאות לגימלה להבטחת הכנסה.

בפסק הדין כתב השופט "העובדה כי ביד אחת שולח המל"ל אדם לשיקום ובידו האחרת שולל ממנו את גימלת הבטחת הכנסה, היא בלתי סבירה ובלתי קבילה".

על כן נאלץ המוסד לאשר גימלה להבטחת הכנסה.

פס"ד מצורף בנספח.

[חזרה](#)

כללי זכאות בשיקום

1. אגף השיקום משלם דמי שיקום למי שנמצא בתוכנית שיקום בהיקף של לפחות 20 ש"ש. דמי השיקום נחשבים להכנסה על פי חוק הבטחת הכנסה ולפיכך משתקם שלומד מעל 20 ש"ש אינו זכאי לגימלה להבטחת הכנסה עקב הכנסותיו.
- משתקמים הלומדים בהיקף שעות נמוך מ-20 שעות שבועיות אשר אינם זכאים לדמי שיקום, לעיתים מגישים תביעה להבטחת הכנסה כדי להבטיח את קיומם בתקופת השיקום.
2. במצבים שבהם תכנית השיקום **לכאורה אינה שוללת** זכאות לגימלה להבטחת הכנסה, יש מקום להפנות את המשתקם לבחינת זכאות להבטחת הכנסה, אם אין לו מקורות קיום.
- במצב זה חשוב לדעת שתביעה להבטחת הכנסה ניתנת לאשר רק מחודש הגשתה, **ואין זכאות** רטרואקטיבית כפי שקבוע בגימלאות אחרות. לפיכך יש חשיבות רבה להנחיה שמספק פקיד השיקום למשתקם להגיש תביעה ללא דיחוי.
3. במצבים שבהם תכנית השיקום **לכאורה שוללת** זכאות להבטחת הכנסה, מומלץ להיוועץ בפקיד הבטחת הכנסה בכדי לוודא את השפעת התכנית על הזכאות, להבהיר זאת למשתקם וכן לשקול תכנית חלופית, בהתאם לנסיבות.

[חזרה](#)

המוסד לביטוח לאומי - מינהל גמלאות
אגף הבטחת הכנסה, אגף שיקום

כללי זכאות
בהבטחת הכנסה

1. עפ"י חוק הבטחת הכנסה, לימודים השוללים זכאות לגימלה הם:
 - א. לימודים על תכנויים, ובכללם לימודים אקדמאיים.
 - ב. לימודים שנמשכים מעל 12 חודשים רצופים.
 - ג. לימודים המתקיימים בשעות הבוקר/צהריים, שוללים זכאות למי שחייב להתייצב בלשכת התעסוקה/במרכז תעסוקה לצורך חיפוש עבודה.
2. לימודים שלא ישללו זכאות להבטחת הכנסה, בתנאי שמתקיימים כל יתר תנאי הזכאות עפ"י חוק הבטחת הכנסה, הם:
 - א. לימודים בשעות הערב ואחה"צ או לימודים ביום ו', גם למי שחייב להתייצב בלשכת תעסוקה/ במרכז תעסוקה.
 - ב. לימודי בוקר אינם שוללים זכאות ממי שפטור מהתייצבות לצורך מציאת עבודה.
 - ג. הלימודים אינם אקדמאיים.
 - ד. תנאים א' עד ג' חייבים להתקיים כולם.
- ד. לימודים להורה יחיד (כולל לימודים על תכנויים, קורס מעל 12 חודשים ולימודים אקדמאיים) – יש לערוך בירור עם פקיד הבטחת הכנסה כדי לוודא אם ההורה היחיד עונה על התנאים הקבועים בחוק הבטחת הכנסה לגבי לימודים אלו.
אם מדובר במי שחייב במבחן תעסוקה – בתנאי שהלימודים מתקיימים בשעות אחה"צ/ הערב.

הוראות ביצוע לפקיד שיקום

לאור האמור לעיל, על פקיד השיקום להבהיר למשתקם, הבוחר בתוכנית שיקום שאינה מזכה בדמי שיקום, שהוא עשוי שלא להיות זכאי לגמלה להבטחת הכנסה בזמן לימודיו אם הלימודים שוללים זכאות לגמלת הבטחת הכנסה כמפורט לעיל. מומלץ להפנות את המשתקם למחלקת הבטחת הכנסה לקבלת תשובה מוסמכת מפקיד ה"ה.

משתקם שבחר בתכנית שיקומית - יש להחתיים אותו על הצהרה בטופס **בל/296** - שנמסר לו שעפ"י הכללים של הבטחת הכנסה אין זכאות לגמלה להבטחת הכנסה במצבים הבאים:

1. לימודים על תכנויים ובכללם לימודים אקדמאיים (כולל בחופשות)
2. לימודים הנמשכים מעל 12 חודשים
3. לימודים המתקיימים בשעות הבוקר/ צהריים למי שאינו עובד או שעובד בהיקף מצומצם וחייב לפנות ללשכת התעסוקה".

מצ"ב טופס הצהרה בנספח.

יש להבהיר למשתקם כי גם אם הלימודים אינם שוללים את זכאותו לגימלה להבטחת הכנסה, זכאותו תיבחן גם בהתאם ליתר תנאי הזכאות הקבועים בחוק הבטחת הכנסה.

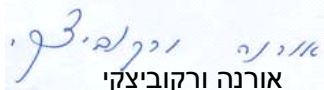
המוסד לביטוח לאומי - מינהל גמלאות
אגף הבטחת הכנסה, אגף שיקום

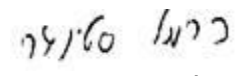
רשימת תפוצה

נמענים לביצוע: מנהלי סניפים, מנהלי סניפי משנה, מנהלי תחומי הגמלאות, מנהלי תחום שיקום, פקידי שיקום, פקידי תביעות הבטחת הכנסה.

[חזרה](#)

בברכה,

אורנה ורקוביציקי
מנהלת אגף וס/סמנכ"ל גמלאות

כרמל סטינגר
מנהלת אגף שיקום

המוסד לביטוח לאומי - מינהל גמלאות
אגף הבטחת הכנסה, אגף שיקום

נספח 1 – הצהרה טופס בל/296

t296.doc

נספח 2 – פס"ד

בתי הדין לעבודה

בל 001492/08		<u>בית הדין האזורי לעבודה</u>	
		<u>בבאר שבע</u>	
24/12/2008		כב' הנשיא מיכאל שפיצר	בפני:

בעניין: דיין שי

תובע

נגד

בטוח לאומי-סניף באר שבע

נתבע

ע"י ב"כ עוה"ד פסה מרקוביץ

פסק דין

1. בפני תביעתו של מר שי דיין כנגד הנתבע בגין החלטת פקיד התביעות מיום 12/3/08 המודיעה לתובע על דחיית תביעתו לתשלום גמלת הבטחת הכנסה מחודש 10/07 וזאת בשל העובדה כי הינו לומד במכללת "עתיד" לימודי הנדסאי מכונות.
2. התובע טוען כי הוא לומד בשעות הערב והדבר אינו מפריע לו להיות פנוי לעבודה, וכן כי הוא מחפש עבודה ואינו מוצא בשל סיבות רפואיות (לפי דיווח הנתבע בסיכומיו לתובע קיימת נכות מוכרת בגובה 20%).
3. עוד מלין התובע כי לימודיו **ממומנים למעשה ע"י הנתבע** במסגרת שיקום, ועל כן אין זה הגיוני שמצד אחד יממן הנתבע את לימודי התובע ומאידך ישלול ממנו גמלה בשל יציאתו ללימודים אלה.

**המוסד לביטוח לאומי - מינהל גמלאות
אגף הבטחת הכנסה, אגף שיקום**

4. בשל היות נסיבות התביעה הספציפיות חריגות ונדירות, פניתי לנתבע במסגרת שני הדיונים שהתקיימו בפני וביקשתי כי ישקול את עמדתו בעניין זה ויפנה למקור החוקי התקף לטענתו.
5. הנתבע, לאחר שביצע בדיקה מקיפה, הגיש סיכומי בעניין בהם חזר על עמדתו כי החלטת פקיד התביעות התקבלה כדין, בהתאם לסעיפים 3(4) לחוק הבטחת הכנסה, התשמ"א-1980 (להלן: "החוק") ותקנה 6(א)(1) לתקנות הבטחת הכנסה, התשמ"ב – 1982 (להלן: "התקנות").
6. הנתבע טוען כי ההלכה המחייבת בענייננו נקבעה בפסק דין בתיק עב"ל 154/05 מלמוד נ' המוסד לביטוח לאומי (ניתן ביום 2/5/06, טרם פורסם), שם דחה בית הדין הארצי תביעה דומה.
- הנתבע מבקש לציין כי פסק הדין של בית הדין האזורי בירושלים בתיק בל 10181/07 דיוויס נ' המוסד לביטוח לאומי (ניתן ביום 19/8/08, טרם פורסם) לא נעלם מעיניו, שם הוחרג מקרה דומה מתחולת החוק והתקנות, אולם הנתבע טוען שדובר בנסיבות שונות ויוצאות דופן, שאינן חלות במקרה זה ואינן גוברות על ההלכה של בית הדין הארצי בעניין מלמוד.
7. הנתבע מסכם כי החוק והתקנות אינם מבחינים בין אלו המשלמים את לימודיהם בעצמם לאלה המקבלים מימון מגורם אחר. עוד מפנה הנתבע לתיקון 33 לחוק שנכנס לתוקף ביום 1/1/08 במסגרתו הוסיף המחוקק בצורה מפורשת לסעיף 3(4) לחוק את האפשרות להורה יחיד לצאת ללימודים מבלי לשלול ממנו את גמלת הבטחת הכנסה. הנתבע טוען כי לו היה למחוקק מה להגיד בענייננו, היה אומר זאת מפורשות, דוגמת תיקון 33.

הכרעה

8. המסגרת הנורמטיבית בענייננו נובעת מסעיף 3(4) לחוק וסעיף 6(א)(1) לתקנות המובאים להלן כלשונם:
החוק:

" 3. לא יהיו זכאים לגמלה לפי חוק זה -

...
(4) תלמיד הלומד במוסד שקבע השר בתקנות ובתנאים שקבע, למעט
..."

התקנות:

" 6. (א) כמוסד לענין סעיף 3(4) לחוק ייחשב -

**המוסד לביטוח לאומי - מינהל גמלאות
אגף הבטחת הכנסה, אגף שיקום**

- (1) כל מוסד להשכלה גבוהה שהוכר לפי חוק המועצה להשכלה גבוהה, התשי"ח-1958, וכן מוסד הטעון היתר לפי סעיף 21א לאותו חוק;
- (2) מוסד אחר ללימודים על-תיכוניים;
- (3) ישיבה ומוסד תורני;
- (4) מוסד להכשרת כוהני דת;

(5) מוסד לימודים אחר שבו מלמדים באופן שיטתי תלמידים, למעט –

- (א) מוסד לימודים שאין במטרתו להכשיר את תלמידיו לבחינות ממשלתיות או למתן השכלה המוכרת על-ידי משרד ממשלתי או לפי כל דין;
- (ב) מוסד שבו ניתנת הכשרה כמשמעותה בסעיף 2(א)(2) לחוק - אם מקבל ההכשרה היה זכאי לגימלה לולא האמור בסעיף 3(4) לחוק."

9. יש לציין כי עסקינן בעניין שאינו מגיע לבית הדין כדבר שבשגרה, מאחר וכך, הדיון במקרים מסוג זה בפסיקה הינם ספורים, וחלקו נדון בבתי הדין האזוריים לעבודה.

ככלל, החוק והתקנות ברורים כל צרכם, ומהם עולה כי שעה שהמבוטח עונה להגדרת תלמיד במוסד הנקבע בתקנה 6(א), אין זכאי הוא לגמלת הבטחת הכנסה.

בית הדין הארצי בחן זה מכבר את סבירות התקנה וקבע שהינה עומדת באמות מידה של סבירות (ראה דב"ע מז/0-120 שחל נ' המוסד לביטוח לאומי, פד"ע יט 284, וכן בפסק דין מאוחר יותר – דב"ע 98/4-12 ברוכי נ' המוסד לביטוח לאומי, פד"ע לג 74).

בנוסף לכך, בפסק הדין בעניין ברוכי המאוזכר לעיל, קבע כב' השופט רבינוביץ, כי :

"... תכלית התקנה השוללת גמלה ממי שלומד במוסד להשכלה גבוהה, היא לשלול תשלום מאוצר המדינה למי שבחר ללמוד ולא לעבוד ולהשתכר, והיא תואמת את תכלית החוק המסמך".

10. הנה כי כן, החוק והתקנה ברורים, ועל פיהם, גמלתו של התובע, שלומד במוסד העונה להגדרת התקנה, צריכה היתה להישלל. אולם במקרה זה, הדברים שונים לטעמי, ויש מקום לאבחן את המקרה שלפנינו מהמקרים לעיל.

11. בתיק בל 2203/02 מזרחי נ' המוסד לביטוח לאומי, שניתן ביום 21/11/05 בבית הדין האזורי בנצרת, איבחן כב' השופט ארמון את המקרה בו דן מההלכות לעיל, ופרשנותו את תכלית התקנה מקובלת עלי, ולהלן היא מובאת בלשונו :

**המוסד לביטוח לאומי - מינהל גמלאות
אגף הבטחת הכנסה, אגף שיקום**

"אנו סבורים כי תכליתה של תקנה 6 לתקנות היא לשלול תשלום מאוצר המדינה ממי שבחר ללמוד במקום לעבוד ולהשתכר. אכן, כדי להגשים את מטרת המחוקק, מוצדק יהיה ליישם את הוראות סעיף 3(4) לחוק ואת תקנה 6 לתקנות, כל אימת שמי שבא לדרוש את הגמלה הינו אדם שהיה יכול ללכת לעבוד, אך בחר ללמוד במקום זאת, דהיינו כל מי שהוא "סטודנט", במובן המקובל של המלה. האם כך יש לראות את התובעת? אנו סבורים שלא. התובעת למדה בעת הרלוונטית בהיקף של 8.5 שעות בשבוע ורק בשעות אחר הצהריים והערב. אין זו מערכת לימודים של "סטודנט" שעיקר זמנו מוקדש ללימודים."

יש לזכור שבאותו מקרה הותיר בית הדין את גמלתה של התובעת על כנה.

במקרה שבפני, יפים הדברים מקל וחומר, שכן אין מדובר במי שיכול היה לצאת לעבודה ובחר תחת זאת ללכת וללמוד, אלא במי שמנסה להשתלב, בעזרת המל"ל, במעגל העבודה ונשלח ללימודים לצורך כך על חשבון המוסד לביטוח לאומי.

12. יש להוסיף כי הגם שפסקי הדין עליהם מתבסס הביטוח הלאומי שונים במהותם, שכן באותם מקרים השאלה המרכזית שעלתה לדיון היא האם היקף הלימודים הנמוך יש בו כדי לשלול את הזכאות לגמלה, ואילו במקרה שבפני מדובר בסיטואציה שונה, היינו שהמוסד במסגרת הליכי שיקום מממן את לימודיו של המבוטח.

13. היטיבה להבהיר את ההבדל בין שני המצבים, כב' הש' שרה שדיאור בתיק בל (י-ם) 10181/07 דייויס נ' המוסד לביטוח לאומי, המאוזכר בסיכומי ב"כ הנתבע, שגם בו נדון מקרה זהה למעשה למקרה שבפני, ובית הדין בירושלים מבחין בין מספר מועט של שעות לימוד לבין לימודים במסגרת הליכי שיקום, ואלה דבריו:-

"בדיקה של הכללים אותם קבע השופט צור (בעניין ברוכי המובא לעיל –מ.ש.) מצביעה על כך כי התובעת שבפנינו אף היא למדה במוסד מוכר, ובמסגרת שאין מחלוקת כי עונה לחוק ולתקנה. עוד עולה כי במקרה של מלמוד, אין בית הדין הארצי מעניק משקל לעובדה שלא נכחה בשיעורים. בענייננו אנו סבורים כי התובעת לומדת באוניברסיטה הפתוחה ונופלת במסגרת החוק והתקנה. אולם, הנסיבות שבפנינו שונות מהפסיקה לעיל ונתונות לאבחון מהותי בנקודה אחת והיא בעלת משמעות.

**המוסד לביטוח לאומי - מינהל גמלאות
אגף הבטחת הכנסה, אגף שיקום**

נקודה זו היא שהמוסד לביטוח לאומי הוא זה אשר שלח את התובעת לשיקום בלימודים אקדמיים, ומימן את לימודיה אלה, בשל היותה אלמנה ואם חד הורית ועל מנת להחזירה לאחר שנים של קושי ומצוקה למעגל העבודה.
לפיכך יש לדחות את טענת המוסד בדבר אי דיווח התובעת על לימודיה.

עניין זה הוא בידיעת המוסד באופן מובהק ואם יד אחת לא יודעת מעשיה של יד שניה אין להליך בכך על התובעת." (ההדגשה שלי – מ.ש.).

14. אין בידי לקבל את טענת הנתבע, ולפיה "הנסיבות שם שונות לחלוטין מהמקרה שבפנינו. בפסק

הדין מדובר בנסיבות מיוחדות ויוצאות דופן. זאת ועוד הרי שמדובר בפסק דין של בית הדין

האזורי, אשר אינו מחייב בענייננו, וודאי לא יכול לסתור פסיקה של בית הדין הארצי..."

15. ראשית אין מדובר בפסיקה נוגדת לפסיקתו של בית הדין הארצי, אלא בעובדות שונות שאין מקום

להשוות ביניהן, והעובדה כי ביד אחת שולח המל"ל אדם לשיקום ובידו האחרת שולל ממנו את

גמלת הבטחת הכנסה, היא בלתי סבירה ובלתי קבילה.

16. נסיבות המקרה, וקבלת עמדת המל"ל מנוגדת לתכלית הבטחון הסוציאלי שמטרתו להחזיר אדם

למעגל העבודה, ועלול לדרבן תובעים להשען על הקופה הציבורית ולא לנסות ולהשתקם, ובכך

החטאנו את המטרה.

17. סוף דבר, התביעה מתקבלת. החלטת פקיד התביעות מיום 12/3/08 מבוטלת, והתובע ימשיך לקבל

את גמלת הבטחת הכנסה שנשללה ממנו בשל היותו תלמיד במסלול הנדסאי מכוונת במכללת

"עתיד", לימודים אותם מממן הנתבע.

18. בנסיבות העניין, אין צו להוצאות.

ניתן היום כ"ז בכסלו, תשס"ט (24 בדצמבר 2008) בהעדר הצדדים.

מיכאל שפיצר, שופט

נשיא